

A tanítás módszere is innen kezdve nem esik a közös iskolai tanítás szempontjai alá, hanem inkább a művészetekben való magasabb kiképzéshez hasonlít, hol a mester egyénisége hat, s a tanítvány is nem mint tömeg, hanem mint egyéniség érintkezik vele. De hiszen a stilizálás is művészet s egyesíti magában a többi művészetek tulajdonságait, a zene zengzetességét, a festészet színeit, a szobrászat formáit, az építészet arányos harmoniáit.

WESZELY ÖDÖN.

NÉMETORSZÁG 1899. ÉVI KÖZOKTATÁSI ÁLLAPOTA.

Az új évszázad vizsgálói, a mikor beszámolnak a német pædagogia egy évi működéséről, *kopott eszmékről és bukott pædagogiaról* beszélnek.

Az a nagy átalakulás, a mely a német birodalomban szemeink előtt végbe megy, nem hagyhatja érintetlenül a pædagiát sem, mert a kulturális törekvések, az eszmények után való indulás magával ragadja ellenállhatatlanul a nevelés intézőit.

A tudomány szempontjából nézve a német pædagogia küzdelmeit, konstatálnunk kell, hogy a búvárkodó tudósok épen úgy mint a népek jóléteért lelkesülő politikusok előszeretettel foglalkoznak azzal a kérdéssel, vajjon *miben tévedtek a pædagogia művelői eddigéig* és melyek azok a *vívmányók*, a melyeket továbbra is fenn kell tartaniok, hogy azokon, mint alapvető munkálatokon, az oktatás további kifejlesztését folytathassák. Kritikát, kiméletlen kritikát gyakorolnak a vizsgálódók, hogy az igazságot megdönthetetlenül konstatálhassák.

A lélektan, az ethika és sociologia nyomán a tanítók hatalmas vonásokban az igazán létező viszonyokra támaszkodnak és azok kifejlődésére vonatkozó adalékkal s nem kigondolt, hanem tényleges állapotokkal igyekeznek az embernevelés feladatait és megoldásuk módjait meghatározni. Nem csodálatos s majdnem érthetetlen czélok, hanem az elérhető eredmény az, a mi a régi pædagiát kopottnak tünteti fel. A nevelés tárgya, a gyermek, természetes organismus, melynek fejlődése törvényszerű, a miért az elérhető tökélesedés csodálatos sikerekkel nem kecsegtethet. A társadalom befolyása és a képességek ereje a nevelés intézőjének korlátozóí vagy segítői. Az *individualis* és *socialis pædagogia* küzdelmeinek jogosultságát ezzel akarja megmagyarázni.

A nevelés munkájának *feladatát* ez idő szerint különben három-féle módon határozzuk meg; az első főleg arra törekszik, hogy az ember istenéhez hasonlóvá legyen és a földön túlvilági életre érdemeket szerezzon; a második a gyakorlati életre akarja képesíteni a gyermeket; a harmadik az embert emberré akarja nevelni erkölcsi, vallási és emberi eszmények segítségével. Ezen fő irányok közepette dominálni kezd az a törekvés, mely a népnevelés fokozásával a *népjólétet* is emelni törekszik. Az ideálok között érvényesüljön a javak termelése és azok igazságos, méltányos elosztása. A vagyonosodás tehát ne legyen egyes kiváltságos osztályok előjoga, részesedjék abban az összes emberiség, a nemzet, a nép. Az erre irányuló törekvés a német pädagogiai reformokban erőteljesen érvényesül és azok az eszmék, melyek elképzelt tökély felé vitték az ifjúságot eddigelé, lassankint a lomtárba kerülnek.

A közfelfogás ugyanis arra utal, hogy a népek függő helyzete, mely sokszor a régi jobbgysághoz hasonlított, azóta kezd kedvezőbbé válni, a mióta a vasrabszolgák ezrei, a gépek, millió és millió kéznek munkáját tették nélkülözhetővé és szabadították fel a sokszor megalázó foglalkozásoktól. A *gépek korszakával az emberiség művelődésében is új korszak nyílt meg*, mert ezzel az emberi munka szellemi irányban kezd érvényesülni. Ezt igazolni látszik az, hogy míg 13 év alatt Németországban az ős termeléssel foglalkozók csak 30 és $\frac{1}{2}$ %-al szaporodtak, addig az ipart űzők 150, és a kereskedők 100 %-al szaporodtak. A szellemi fejlődést feltételező foglalkozások tehát a kultúra emelkedésével — szintén emelkednek és így a jólétben való részesedés is terjed, mert a népiskolákból kikerült tanulók is közvetlenül átléphetnek a jövedelmező ipari és kereskedelmi pályákra. Ezzel pedig el fog hallgatni a régi dal, hogy az iskola meddő befektetés. Ez az állítás főleg városi viszonyaink között érdemel figyelmet!

A népiskola már több mint írásra és olvasásra megtanító intézet. Az az irodalmi műveltség, mely eddigelé dominált népiskoláinkban, meg fogja osztani uralmát életre képesítő ismeretekkel és ügyességekkel, a miből önkényt következik, hogy a tanítás célját emelni kell. A német *agrariusokkal* szemben, a kik a népnevelést szolgáló oktatást a minimumra akarták redukálni, az utóbbi nézet aratott győzelmet és azért a félnapos tanítás helyett a tankötelezettségnek egy-két évvel való kiegészítése van most napirenden.

Az elemi iskolai tanítás intenzívvé tétele különösen a német városokban kezd érvényesülni, a mi az egyes községi választásoknál a jelölteket arra bírta, hogy a népnevelésről programmszerűleg nyilatkozzanak. *Singer* socialista képviselő szerint követelni kell, hogy az oktatást világi elemek intézzék; tankötelezettség ingyenes tanítás mellett, továbbképző osztályok 18 éves korig, ifjúsági étkezőhelyiségek, iskola-orvosok.

a tanulók létszámának reducálása (30—40), osztályok a gyenge tehetségűek számára, könyvtárak és olvasó-szobák. Helyes követelések!

Az oktatás iránt a németek érdeklődése ugyan átlag fokozódik, de azért eddigelé még mindig sok kívánni valót hagy hátra, a mi onnan is kiderül, hogy az 1898. évi 81 milliót meghaladó jótékony adományokból csak 5 millió, tehát 6% jutott az iskolának.

A porosz miniszterium *költségvetése* különben százharmincznyolcz millió márkára tehető, melyből a népiskolára 81 millió fordítatott. Ez a tekintélyes összeg azonnal felszökik, ha az oktatásra fordított összes pénzbeli adományokat számba vesszük, mert ekkor kiderül, hogy 1899-ben a népiskolákra 208, a «felsőbb» tanintézetekre (középiskolák) 43 és $\frac{1}{2}$, az egyetemekre 10 milliót fordítottak a poroszok, a kik készséggel elismerik, hogy a visszalépett miniszternek, dr. Bosse-nek, ebben az emelkedésben nagy érdemei vannak, mert míg 1892-ben a közoktatásra fordított összeg 185 millió volt, az 1899-ben 261 $\frac{1}{2}$ millióra emelkedett.

A szülők nevelő hatását a socialpædagoia kellően méltányolja és az oktatás eredményességét éppen a házi neveléstől teszi függővé, azért gondosan feltárja a családok igaz helyzetét, hogy a sociális érzéket kifejlessze és a törvényhozás meg a társadalom útján a megfelelő intézkedéseket provokálja. A kik ezeket a törekvéseket szolgálják, tudják, hogy a társadalmi bajok orvoslását csak 10 vagy 100 év múlva fogják elérhetni, de küzdenek ezen tervük megvalósításáért, mert tudják, hogy a kezdeményezéssel magával sok visszaélést és gyötrelmet fognak megszüntetni. Az erre irányuló adatok szerint a nők $\frac{1}{4}$ része nem foglalkozik gyermekeivel, míg az apák $\frac{3}{5}$ -e átlag csak vasárnaponként látja azokat. Ezért nem is csodálkozhatunk azon, hogy noha a gonosztevők száma folyton apad Németországban, ott, a hol az oktatás hódít, mégis váratlanul nagy a tanulók által elkövetett kisebb jelentőségű bűntény. Pl. Berlinben 0.18%-át terhelte a tanulónak. Történt pedig az annak daczára, hogy majdnem minden iskolában a szülők gondozását nélkülöző gyermekek számára *otthonok vannak* szervezve.

A tanítók képzésénél, a szabad szellem érdekében, az internátusokat az érdekelt körök erősen oppugnálják, ennek daczára ezernél több jelölt internátusban nevelkedett. A tanítóképzési tanfolyamok emelését a kormányzat szempontjából perhorreskálják, a tanítóegyletek azonban pártolják. E végre például a berlini tanító-egyesület 25 év óta 50 félévi kurzust rendezett, melyeknek száma 686. Ezekben 10,108 tanító vett részt. A kurzusok megtartására 122,537 márkát fordítottak, a hallgatók ehhez 95,065 márkával járultak. Ezt a példát a nagyobb városok készséggel követték és újabban Jena kezdi azokat szép sikerrel állandósítani.

A tanítók *fizetése* még mindig foglalkoztatja az érdekelt köröket

és ezuttal csak azt említjük fel, hogy a fizetés-emelés napirenden van. Érdekes, hogy Frankfurtban az elemi tanító első fokú alapfizetése 2350 márka, mely 4250-re emelkedik. A középiskolai igazgatók fizetése Berlinben 6—7200 márka, a tanároké 2700—5100 márka. Pedig ezt az összeget a gazdagabb városok pótlékokkal még emelik, mert keveslik.

A tanítók a községi választásoknál activ joggal nem rendelkeznek, de községi adót sem fizetnek. Az egy éves önkéntesség jó hatással van. A tanítónők népszerűtlenek férfi kartársaik előtt. Végül felemlítjük, hogy *igazgatóságot csak az a tanító kap, ki szakvizsgát tesz.*

A *tanfelügyelet* gyakorlásában a lelkészek még mindig nagy számban hatnak közre, a mi a tanítók ellenszenvével találkozik; a városi tanfelügyelet tért hódított.

Az *iskolák* anyagi kormányzása ügyében erősebb mozgalmat indított meg a kormány az iránt, hogy az elemi iskolák fentartása községi jelleget öltjön.

Statisztika. Egy-egy tanítóra Németországban 65 tanuló esik, ezek közül egy-egy átlag $39\frac{1}{2}$ márka kiadást okoz. A képezdékben egy-egy növendék 540 márkába kerül. A «felsőbb» tanintézetekben (középiskolák) egy tanárra 17 tanuló jut, egy-egy tanuló pedig átlag 242 márkába kerül. A berlini elemi iskolákban 1900/1. tanévben alkalmazva volt 4183 tanító és tanítónő 4033 osztálylyal, melyben átlag 50 tanuló volt. Az oktatás $\frac{1}{6}$ -ét vette igénybe a költségvetésnek, mely 100 millió. 7140 tanuló ott is váltakozó osztályba volt elhelyezve. Az iskola-orvosi intézmény mindinkább terjed. 1900 április 1-től 24 van alkalmazva; feladatuk az épület és az ifjuság egészségi állapotát ellenőrizni. Fizetésük 500 m. A gyengetehetségüket ők jelölik meg, ezeknek osztálya ez időszert 40. A tanköteleseknek 7 % -a magániskolába jár.

A *magániskolák* kezdik elkülöníteni tanítványaikat felekezeti és vagyoni szempontok szerint; izraelita vallású növendékeket nem vesznek fel.

A *segítő osztályok* a gyenge és erkölcstelen tanulók számára szaporodnak.

A *gazdasági és kézimunka* tanfolyamok a népiskolák mellett mint kiegészítő-osztályok tért foglalnak.

A *művészeti izlés* fejlesztésére színházi előadások rendeztettek, a melyeknek műsora 5—6 darabra szorítkozik.

A *fegyelem és rendtartás* ügyében a testi fenyték használatát anynyiban korlátozták, hogy az a tanító által előzetesen bejelentendő az igazgatónál. Szükség esetében a tanító azonban azonnal végrehajthatja a büntetést. Bosse miniszter két rendelete valóságos vihart provokált, pedig csak a végrehajtásnál kívánta a testi fenytéket korlátozni.

A *nyilvános évi vizsgálatok* megtartásához a kormány már nem

ragaszkodik, de szívesen látja, ha a szülők számára esték rendeztetnek, pl. Berlinben.

Az iskolának az *élettel* való egyeztetésére szolgálnak a továbbképző tanfolyamok, felolvasások és esték, az olvasó-termek, könyvtárak, a melyek az iskolát végzett ifjaknak rendelkezésére bocsájtatnak.

A német pedagógia *reformtörekvései*, a mint már említettem, nem csak elméleti irányt követnek, hanem párhuzamosan gyakorlatilag is törekednek érvényesülni és ez azért lehetséges, mert a czopf a németeknél nem uralkodik olyképen, mint a liberálisoknak mondott országokban. a melyekben a terrorismust hazafias, tetszetős jelszavak fődik el. A németek tudják, hogy a tudás hatalom, a tudás legyőzi a tudatlanságot és ezért a haladó tanítóknak megadják a lehetőséget, hogy újításait ne csak papírra vessék, hanem azokat az iskolákban ki is próbálhassák. Igaz, hogy erre az engedély megadása nagy körültekintéssel történik, de mégis megtörténik. Ennek a helyes intézkedésnek köszönhető, hogy a német városi oktatás modern eszméknek hódol.

Új század, új eszmék. A Reichsanzeiger a 19. századról azt állítja, hogy ebben a német tartományokban sohasem várt eredményeket ért el az oktatás és nevelés. Annyi új alkotás fűződik hozzá, hogy az elmúlt századot épp oly joggal lehet az iskola és az oktatás századának nevezni, mint a gőz, a villám és technika korszakának. Trautmann, a szabadelvű-conservatív párt lapszerkesztője, felveti a kérdést, hogy miután az iskola befolyását nem tagadják azok sem, a kik az állam vagyonosodását a maga egészében konstatálták, természetellenes volna-e az, ha az összbírodalom soha sem várt anyagi jövedelmeiből egy kis százalékot visszaadnának az iskolának, a mely oly sok embernek nyitotta meg a vagyonosodáshoz és boldogsághoz vezető utat. Okos ember nem tagadja, hogy a sadowai győzelemben a tanító részt vett. Senki sem tagadja, hogy a legközelebbi háboruban is csak akkor fog győzelmet aratni a német nemzet, ha kulturális fölénye biztosítva lesz. Hát olyan *természetellenes volna* épen ezeket a tanítókat a hadsereget joggal megillető elismerésben *részcsíteni*? Mennyire megnehezítik azok a tanítás feladatát, a kik a tanítókat olyan társadalmi helyzetbe juttatják, hogy a nép őket csak szükséges rossznak tekinti; ideáljaikat megmosolyogja, mert látható javakat nem termelnek. Különös, hogy míg a jogász a közigazgatás terén, a tiszt a hadseregben szavával dönt, addig a tanító, ki mind a kettőt felnevelte, még saját szakmájában is hallgatásra van kényszerítve. A legutolsó félszázad mulasztását a tanítókkal szemben jóvá kell tenni. Nagy a tartozás; de azt feltétlenül le kell róni!!

Ime a németek nem feledkeznek meg a tanítás és nevelés bajnokairól, mert nagyon jól tudják, hogy a nemzeti élet izmosodásával és haladásával az iskolának is fokról-fokra nehezebb és nehezebb feladatok-

kal kell megküzdenie. Az iskola nem autonom szervezet, hanem egy szem a kulturtényezők lánczában. Ha egypár szem roszdás vagy hitvány, széthull az egész. Az új nemzedéknek ebben a kulturális mozgalomban az a feladata, hogy a felvilágosodás sugaraival bevilágítsa a nagy tömegeket s őket arra képesítse, hogy mennél nagyobb téren, mennél értékesebb javakat termelhessenek. A kultúra alapvető munkája nem állandó. Azt újból és újból kell kezdenie és bevégeznie minden nemzedéknek. Azt nem lehet, mint örökséget átvenni szellemi munka és képesség nélkül. Az életből az életnek kell nevelni. Ez a jelszó.

A pædagogianak egyik új eszméje nem lehet más, minthogy *a felserdülő gyermek vizsgáló szemmel tekintse meg az emberi szorgalom és ügyesség termelő helyeit*. Mindenkinek szeretettel kell érdeklődni ezen túl a technika nagy vívmányai iránt. Prédikálás és kitanítás kárba vesztett munka, csak a közvetlen szemlélet az, a mely az érdeklődés mellett a munka iránti szeretetet felkeltheti és állandósítja a tanuló-nál. A tanítás alsó fokán sem szabad tehát a valódi életet eltagadni; sőt a hiányokat, az emberi nyomoruság sokféleségét is fel kell tárni, azzal a tudattal azonban, hogy ezeken a succrescentia saját erejével segíthet; mert erre törekszik a társadalom és maga a német császár. Milyen lélekemelő annak a tudata, hogy a császár a hatalmával visszaelő tőkére akárhányszor lesujt, mint a villám; a mikor pl. a német fejedelem az Elbing mellett neki felajánlott birtokot megtekintette, így szólott: A baromistálló valóságos palota szemben a munkások lakásával. Arról kell gondoskodnunk feltétlenül, hogy a munkások lakásainál a disznó istállók jobbakk ne legyenek. Történt pedig ez a nyilatkozat akkor, a mikor egy földbirtokos a következő hirdetést tette közzé: «Húsz munkást keresek a cséplő gépemhez három korona napszám mellett. Szabad zabálás és vedelés (ivás).»

Hogy milyen nagy munka várakozik a tanítókra, az onnan is kiderül, hogy a német bureaucratismus is igyekszik őket terveikben megrendszabályozni. Az a szabadelvűség, a mely a reformkísérleteket lehetővé teszi, főleg csak fejlettebb községi intézményeknél érvényesülhet. Érdekes, hogy nemcsak tisztán ideális célok azok, a melyek az intéző köröket a tanítók anyagi javadalmazásának emelésére buzdítják, mert van egy sötét szám, a mely a statisztikában ijesztőnek van minősítve s ez a *tanítóhiány*. Tizenkétezer tanító hiányzik állandóan a porosz iskolák rendszeresített állomásain. Pedig pædagogiai szempontból ez a szám százezerre tehető. Ez a tényállás felvetette az állami iskolák eszméjét. Némelyek szerint, ha az állam nemcsak adminisztrálni, de fenn is fogja tartani a népisolákat, akkor ilyen hiány elő nem fordulhatna. Az ellentábor azonban rögtön kimutatja, hogy *az állami iskola* valóságos megölője a tanúgy fejlődésének; mert, eltekintve a formalismustól, az állami

iskolák anyagi helyzetének időleges javítása, már a nagy tömegnél fogva is, leküzdhetetlen akadályba fog ütközni.

Az iskola nem lehet többé óraadó intézet, mert ha a tanítás munkája biztos eredményre akar számítani, akkor kutatnia kell a tanulónak az iskolán kívüli helyzetét. A *szülők foglalkozása, a lakásviszonyok, a gyermekek egészségi állapota* és korai elfoglaltatása (napszám) mind olyan faktorok, a melyektől az iskola el nem tekinthet. A társadalom és állam van hivatva ebben a tanító alapvető munkáját támogatni. Feltétlenül szükséges azonban, hogy a szülők foglalkozásaik folytán el ne szokjanak a gyermek-neveléstől. A napi munka tehát úgy osztandó be a gyárakban és egyebütt, hogy a szülők időt szakíthassanak maguknak arra, hogy nevelői kötelességüket teljesíthessék. A lakás-viszonyok Németországban ugyan mindenütt kedvezőbbekké kezdenek válni; ámde valóságos erkölcsi epidemia keletkezik abból, ha a lakás nem felel meg a szükségletnek. Azok a vizsgálódások, a melyek ezeket a viszonyokat feltárják s az észlelt bajok leküzdésére javaslatokat készítenek, nagy szolgálatot tesznek magának a pädagogiának. Meg kell védeni a munkást a tőke túlkapásaitól. És a tanítónak ebben a küzdelemben részt kell vennie. Ez magában azonban még nem elegendő, mert meg is kell védeni a gyermeket azoktól az uzsorásoktól, a kik a zsenge gyermeket korai munkára kényszerítik a leghitványabb bér mellett. A berlini tanítókat ebben egy egyesület támogatja, mely különben az orsz. iparfelügyelőkkel egyetemben nemcsak feltárja a szomorú helyzetet, hanem annak megszüntetéséről is gondoskodik. A tanulók számára nemcsak otthonokat (menedékhelyeket) emelnek Németországban, de egyúttal munka termeket is, a melyekben a gyermekek testi erejüknek megfelelőleg munkával keresethez jutnak. Ezeknek az új eszméknek úttörő hajnoki a modern pädagogia szolgálatban álló filantróp tanítók!

Homines novi. És ezek a lelkes tanítók működésük után korántsem tudták eddigelé a társadalomban azt a helyet biztosítani, a melyre jogot formálhatnak. A modern német társadalomban elfoglalt helyzetükről különben Dr. Biedenkopp következőleg nyilatkozik: «*A tanítótság mint osztály valóságos parvenu.* A hogy mostanában ennél a szónál: «kancellár» nem gondolunk az ajtónállóra, a «marschall»-nál a lóápolóra, úgy a pädagogus elnevezés alatt senki sem gondol arra, hogy az egy férfi dajka, a hogy az régebben volt. Ez a dajka most már politikai jelentőségre tett szert és a társadalmi életbe mélyen belenyul csendes, de sikeres befolyásával. Azt ugyan el lehet mondani, hogy a tanítók a társadalmi téren az őket megillető magaslatot még el nem érték! De teljes joggal törekcszenek ez időszertint az előkelőbb tanítók arra, hogy a birákkal egyenrangúak legyenek. Ezek a birák ugyanis végezetre nem csinálnak egyebet, mint foltozást, rendezik a határt a czivakodó felek

között és rendezik a társadalom és a társadalmat sértő egyének között a viszonyt. A tanítók ellenben positiv dolgot alkotnak és mívelnek. Orvosai a léleknek, sőt alkotói annak, művészek és mennél jobban dolgozzák meg a rendelkezésükre álló anyagot és mennél jobban kiemelik azt nyerseségéből (erudire), annál inkább feleslegessé válnak a bírák.»

Noha az ilyen nyilatkozat nem egyedül álló, azért a tanítóságnak még a parlamentben való helyzete is kedvezőtlen.

A jobb jövőt ugyan a modern pädagogia érvényesítésétől várja a német tanító, de e közben minden igyekezetével oda hat, hogy jó tantervek mellett, jó iskolaépületekben, az új eszméknek megfelelőleg intéztesék az oktatás.

Az általános népiskola eszméje szembe szállt a középiskolákhoz csatolt *előkészítő osztályokkal*, s noha a győzelem nem hajlik az ő részére, mégis nem csekélyebb egyéniség, mint a volt miniszter állt ki a porondra és így nyilatkozott: Nem akarom eltitkolni azt a meggyőződésemet, hogy ott, hol jó a népiskola, a tanulók olyan előképzettséget nyernek, a mely őket felsőbb tanulmányokra képesíti. Nagy előnyök származnak abból, ha a gyermekek közösen járnak az elemi iskolába és nagy hátrányok származnak abból, ha a gyermekek, mielőtt erre érettek volnának, vagy erre szükség volna, már osztályok szerint még világnézetüket illetőleg is elkülöníttetnek. Maga dr. Bosse, a miniszter, még hozzá teszi, hogy ő hálát ad az Istennek, hogy népiskolába járt, mert ez adta neki a lehetőséget arra, hogy a társadalommal megismerkedhessék.

Az iskolát a modern pädagogia a család kiegészítőjének, sok tekintetben helyettesének tekinti és azért újabban mindenütt perhorrescálják az *iskola-kaszárnyákat*; mert ezek lehetlenné teszik az iskolába járó tanulóknál a kollegiális szellem kifejlődését, a mely később mint a sociális szellem egyik factora áldásosan érvényesülhet. Már a gyermek-játéknál, az iskolába járásnál, az iskolai kirándulásoknál képződnek a sociális érzelmek nemes csirái, a melyek a gyermeki fogékonyság éltető melegénél állandó gyökeret bocsájtanak, melyből a felnőtteknél az emberszeretet viruló fája fogja az élet viharai között nyujtani azt a menedéket, a melyet most hasztalanul keresünk. Kicsinységeknek látszanak ezek, pedig jelentőségteljesek.

Ily felfogás mellett természetesnek kell tartanunk azt, hogy a *tantervek* is folytonos revisio alatt vannak, a melyek eleintén a tanítótestületknél keltenek vitát. Miután tavaly történt az első radikális kísérlet ezen a téren, a berlini iskolákban, miután az idő rövidege nem engedhette meg azt, hogy az eredményt bírálják, csak annyit jegyzünk meg, hogy a tanulói létszám apasztására irányuló törekvés a minimális létszámot 30, a maximálisat 50-re teszi. A reáliák intensiv oktatása pedig

azoknak a felsőbb osztályokba helyezését tette kívánatossá, a mi az elemi osztályok számának egygyel való szaporodását tette szükségessé.

*

A pädagogiai *Jahresbericht* 52. kötete nyomán ismertettük a német iskola egy évi történetét, melyből megdönthetetlenül levezethető az a tanulság, hogy a modern államok életében a közoktatás fejlesztésére hozott áldozatokat nem tekintik többé improductiv befektetéseknek; kiderül az is, hogy az új irány, mely gazdaságilag is fontos elveket vall, a social-pädagogia. Különb ennek terjedése könnyű ott, a hol az egyesülés erejét ismerik. A német tanítók egyleti élete nem ismeretlen előttünk, de az az adat talán mégis mély hatással lehet, ha megtudjuk, hogy maga a porosz tanító-egylet 50 ezer tagot számlál. Ily hatalmas *egyesülés* mellett nem lephet meg, hogy a berlini iskola-muzeum 25 ezer kötettel rendelkező könyvtárából a mult évben ötezer, a lipesei 86 ezer kötetű Comenius-könyvtár három és fél ezer könyvet adott kölcsön, míg három-ezer márkáért új könyveket szereztek. Persze ott a könyvtárakhoz a tanítók hozzáférhetnek. Az *aktuális kérdések* közül, a melyek az egyleti üléseken napirenden voltak, felsorolom a következőket: A pädagogia a socialismus alapelveiből tűzhet-e ki nevelési célokat? — A népnevelés és a népjólét. — A tanítónak a népjólét előmozdítása és a néperkölcök nemesítése körül milyen feladatok jutnak? — A művészet ápolása a népiskolában. — A művelődés akadályai. — Az erkölcsileg veszélyeztetett tanulók gondozása. — Az iskolai orvosok. — Mi módon segíthet az iskola a nép nyomorán? — A gazdasági tanfolyamok. — A tanítók a hadseregben. — A népoktatás fokozása — a népjólét emelése. — A kézimunka a fi-népiskolában. — A gazdasági oktatás a leányiskolában. — A nép elidegenülése a jogtól. — A kultur-történelmi és sociálpolitikai anyagnak térfoglalása a tudományok és az oktatás körében. — Az iskolai és szakszerű nevelés. Ezek közül a kérdések közül a közzgazdasági jelleggel bírók talán megérdemlik, hogy azokkal mi is foglalkozzunk. A pädagogiai irodalomról, mely új irányokról számol be, alkalmilag fogok megemlékezni.

*

Előttünk különben az a legfontosabb, vajjon a német pädagogiai mozgalmak közül melyek érdemlik meg a közfigyelmet?

Tudományos szempontból tekintve a reformokat, örömmel utalhatunk arra, hogy az individuális és sociális pädagogia hívei hazánkban már megkezdték a szükséges előmunkálatokat, sőt a nevelő-oktatás követői évről-évre még Jénába is elzarándokolnak. A sociális problémák

minálunk is napirenden vannak. Az agrárius törekvések a gazdasági ismétlő-iskolákban, a technikai előkészülés az ipartanonciziskolákban, a mercantilizmus a kereskedő-iskolákban keresi segítőtársait és azokat már fel is találhatja. De nem találja fel az elemi iskolákban azokat az előismereteket, a melyek a gyakorlati életbe való belépéshez feltétlenül szükségesek. Itt egy nagy hézag észlelhető, a minek betöltése a tanítóságra vár! A szülőknak az iskolával való kapcsolata és annak szorosabbra való fűzése oly kérdés, melynek megoldása legjobbjaink támogatását tényleg megérdemli. Az otthonok, a segítőosztályok, munka-termek még idegenek előttünk; a tanulmányi kirándulások szintén ellenszenvesek a tanítói kar előtt, pedig még a gyermekek testi és lelki fejlődéséről való gondoskodást szintén kénytelen lesz az iskola magára vállalni és az orvosokkal a kellő ellenőrzést gyakorolni. A tudományok új vívmányait és vezető eszméit ismerni kell minden népnevelőnek és ezért fontosak azok a kurzusok, a melyek a folyton haladó korrallal megismertetik a tanítókat. Ilyenekre van szükségünk. Ezekben segítő-társnak kell lenni a hatóságnak, mely hivatva van anyagilag támogatni a haladó tanítókat. Az anyagi javadalmazás emelésével emelni kell a tanítóság szellemi niveljét is. Mindezeknek azonban az alapfeltétele az az erős testületi szellem, mely szeretettel fordul társaihoz, hogy karöltve, lelkesedéssel tömörüljön a haladás zászlaja alá. E helyen is szemtanui vagyunk az egyesülésnek, melynek célja ideálok teremtése és ápolása.* Adja az ég, hogy ebben az otthonban mindnyájunkat ne vezessen más, mint a tudás, a humanizmus és tiszta honszerelem eszméje. Ha ez így lesz, akkor mi is, a homines novi, elfoglaljuk majd azt a helyet a társadalomban, a melyen nemcsak az elismerés, hanem a közjólét áldásaiban is bőven fogunk részesülni. Addig pedig «kitartás» legyen jelszavunk!

VERÉDY KÁROLY.

* Ez előadás a Tanítók Kaszinójában tartatott.